

Opracowanie płk w st. spocz. mgr. Klemensa Dziermańskiego

***Historia pożarnictwa po II wojnie światowej – skrót, daty i fakty.
W bieżącym 2020 r odnotowujemy 70 Rocznicę powołania Państwowych
Organów Ochrony Przeciwpożarowej***

1. 22. Listopada 1944 r. Kierownik Resortu Administracji Publicznej PKWN (Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego) utworzył stanowisko Głównego Inspektora Pożarnictwa oraz ustanowił Wojewódzkich Inspektorów i Powiatowych Instruktorów Pożarnictwa. Głównym Inspektorem mianowany został **gen. poż. inż. Eugeniusz Doering**. Stanowiska na szczeblu wojewódzkim i powiatów były obsadzane sukcesywnie po całkowitym wyzwoleniu kraju z okupacji niemieckiej i utworzeniu administracji państwowej.
2. W listopadzie 1945 r. reaktywowano Związek Straży Pożarnych RP. Działalność oparto o przedwojenne przepisy tej organizacji – statucie Związku z 1933 r. Związek przejmował wszystkie zadania z zakresu ochrony ppożarowej - sprawy: kadrowe, organizacyjne, szkoleniowe i sprzętowe związane z wyposażeniem jednostek straży w tym rozdział otrzymywanego z UNRRA (organizacji Narodów Zjednoczonych d/s. pomocy i odbudowy – zwanej potocznie „ciocia UNRA”) sprzętu.
3. W związku z zaistniałymi sporami kompetencyjnymi po między Związkiem a Głównym Inspektorem Minister Administracji Publicznej w marcu 1946 r znosi ten urząd a w jego miejsce utworzył Wydział Ochrony przed Pożarami później przemianowany na Wydział Pożarnictwa.
4. W czerwcu 1946 r Związek organizuje pierwsze szkolenie oficerskie w przedwojennej Centralnej Szkole Pożarniczej w Warszawie.
5. W czerwcu 1946 r tworzy się resortową służbę ochrony przeciwpożarowej: Samodzielny Referat Pożarnictwa w Ministerstwie Ziem Odzyskanych i w 6 innych resortach służby pożarnicze.
6. W 1947 r zlikwidowano Wojewódzkie Inspektoraty ochrony przeciwpożarowej i utworzono oddziały ds. ochrony przed pożarami i innymi klęskami.
7. W 1947 r na zwołanej naradzie kierowników oddziałów i komendantów większych zawodowych straży pożarnych wskazano na mankamenty i niedoskonałości ochrony ppoż. w kraju. Brak jednolitego dowodzenia i nadzoru, funkcjonuje aż 9 centralnych ośrodków dyspozycyjnych których działalność nie była koordynowana, liczne spory kompetencyjne. Uczestnicy narady (z udziałem późniejszego Zastępcy Komendanta Głównego płk.

Władysława Pilawskiego) wystąpili z petycją do Ministra Administracji Publicznej wnioskującą o prawne uregulowanie organizacji i funkcjonowania ochrony przeciwpożarowej w kraju. W ramach dalszych konsultacji z grupą doświadczonych oficerów została podjęta decyzja o uchwaleniu ustawy. Prace nad jej przygotowaniem trwały 2 lata.

8. 4 lutego 1950 r sejm uchwalił ustawę o ochronie przeciwpożarowej i jej organizacji którą **ustanowiono państwowe organy ochrony przeciwpożarowe. Należy pamiętać, że Ustawa dawała strukturom Komend swoistą odrębność – samodzielność.**
9. W związku z tym, że zadania statutowe Związku Straży Pożarnych RP kolidowały z założeniami nowej ustawy jeszcze przed jej uchwaleniem 24 października 1949 r Rozporządzeniem Rady Ministrów Związek – jako centralny korporacyjny organ (**nie jednostki OSP**) został rozwiązany.
10. Po mimo ustawowych przesłanek , w wyniku uchwalenia w marcu (miesiąc po naszej ustawie) Ustawy o Terenowych Organach Jednolitej Władzy Państwowej, komendy straży nie uzyskały samodzielności organizacyjnej. Nowe uwarunkowania spowodowały konieczność nowelizacji ustawy o ochronie ppoż. **Sejm 21 października 1951 r uchwała 4 zasadnicze zmiany i uzupełnienia w znowelizowanej ustawie o ochronie ppoż:**
 - KGSP zostaje podporządkowana Ministrowi Gospodarki Komunalnej co wynika z likwidacji Ministerstwa Administracji Publicznej.
 - Komendy straży (wojewódzkie i powiatowe) usytuowano przy prezydiach rad narodowych – **użyta w ustawie formuła „przy” miała zapewnić komendom pewną samodzielność.**
 - Ustanowiono służbę resortową, - głównych inspektorów we władzach naczelnych a inspektorów w centralnych zarządach.
 - Wprowadzono uzupełnienie, że terenowe straże pożarne pod względem fachowych (operacyjno – technicznym) podlegają komendom a zakładowe służbie resortowej. **I tak powstały dwa piony organizacyjne w zawodowej służbie chrony ppoż.**
 - Wprowadzono uzupełnienie po przez ustanowienie Korpusu Technicznego Pożarnictwa na czele z Komendantem Głównym SP i **zawód oficera, podoficera i szeregowego pożarnictwa.** KTP obejmujący wszystkich zatrudnionych zastąpił przedwojenny Korpus Techniczny Związku Straży Pożarnych RP który obejmował tylko oficerów zawodowych pożarnictwa.

W wyniku tej nowelizacji ustawy rozbudowana została służba resortowa. O ile w roku 1949 istniała ona w 6 resortach to Uchwałą nr. 538 Rady Ministrów z 1954 r ustanowiono w 19 ministerstwach i 3 urzędach

centralnych t.j w 22 pionach organizacyjnych. Po mimo wytycznych Komendanta Głównego to Komendy napotykały trudności z podporządkowaniem ZZSP pod względem operacyjno – technicznym.

Komplikacje w funkcjonowaniu komend straży:

- Komendy wojewódzkie wcielono do wydziałów a powiatowe do oddziałów gospodarki komunalnej a zwierzchnikami komendantów byli kierownicy tych wydziałów i oddziałów.
 - Liczne spory kompetencyjne utrudniające a nie kiedy uniemożliwiające realizację zadań wytyczanych przez Komendę Główną SP
 - Komendant Główny spowodował wydanie przez Ministra Gospodarki Komunalnej stosownego Okólnika który wskazywał na specjalistyczną funkcję operacyjną komend i straży i ich pionowe podporządkowanie w tym zakresie pod KGSP a Komendant Główny nakazał komendantom przenieść swoje siedziby, o ile dotychczas tego nie uczyniono, z biur gospodarki komunalnej do swoich jednostek straży.
11. W październiku 1952 r Komendant Główny ustanowił Garnizony Pożarnicze obejmujące obszar powiatu lub miasta na prawach powiatu. Była to próba jednolitego fachowego nadzoru nad wszystkimi strażami i ich sprawnością bojową.
 12. Zarządzanie – dysponowanie operacyjne jednostkami straży rozpoczęto systemowo w 1950 r na bazie jednostek straży pożarnych po przez utworzenie tzw. punkty alarmowo dyspozycyjne. Służbę dyżurną w tych punktach przemiennie pełniła, na szczeblu województwa, także kadra komendy wojewódzkiej. W powiatach, nie było ZSP, a organizacja i uruchomienie „punktów alarmowo dyspozycyjnych” nastąpiła dopiero w 1952 r – Zarządzeniem Ministra Gospodarki Komunalnej ustanowiono 3 osobowe załogi przy komendach powiatowych do obsługi baz konserwacji i naprawy sprzętu oraz pełnienia dyżurów w „pow. punk. alar. dyspoz.” Dopiero w 1962 r – Zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z 8.01.1962 ustanowiono, w siedzibach powiatów nie posiadających jednostki ZSP, powołanie 8 osobowych pogotowi zawodowych co usprawniło obsługę i funkcjonowanie „punktów alarmowo dyspozycyjnych”.
 13. W 1954 r po utworzeniu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (na miejsce zlikwidowanego Min. Bezp. Publicznego) jemu powierzono ogólne kierownictwo i nadzór nad ochroną przeciwpożarową nastąpiło efektywniejsze działanie naszej służby we wszystkich sferach działalności: organizacyjnej – większa samodzielność komend, skuteczniejsze oddziaływanie na kierownictwo resortów i ZZSP, usprawnienie działalności operacyjnej, przebudowa łączności, wyposażenie w sprzęt bojowy,

intensyfikacja budownictwa strażnic, inwestycje doskonalenie jednostek zawodowych i ochotniczych straży pożarnych. Komendy Straży Pożarnych po mimo większej samodzielności funkcjonowały w podwójnym podporządkowaniu.

14. W grudniu 1956 r. , po przemianach politycznych w kraju, powołano odrodzony Związek, **jednak nie straży a, Ochotniczych Straży Pożarnych.** W tym też miesiącu tego roku Minister Spraw Wewnętrznych powołał komisję do opracowania projektu usprawnienia organizacji ochrony przeciwpożarowej. Przedstawione Ministrowi założenia przewidywały: ustanowienie jednego państwowego pionu komend straży oraz zlikwidowanie resortowej ochrony ppoż. oraz zapewnienie ochotniczym strażom pożarnym ich nadrzędnych władz Korporacyjnych co też, po tej propozycji, nastąpiło.
15. W 1957 r, w wyniku powyższych propozycji (grupy wybitnych pożarników) zlikwidowano aż w 13 ministerstwach służbę resortową pozostawiając ją tylko w 9 resortach. Po 1956 r. zasadniczym zmianom uległa polityka kadrowa – przywrócono do służby zwolnionych przedwojennych oficerów.
16. **W dniu 13. kwietnia 1960 r Sejm uchwalił** nową ustawę o ochronie przeciwpożarowej która określiła szersze ramy kompetencji komend straży – sprawują kierownictwo i koordynację pod względem fachowym nad sprawami ochrony ppoż. i wszystkimi jednostkami straży. Ograniczono dotychczasowy zakres służby resortowej.
17. W 1961 r samodzielność komend zostaje ograniczona w wyniku wytycznych Ministra Spraw Wewnętrznych określających organizację komórek organizacyjnych spraw wewnętrznych w prezydiach rad narodowych wskazując, że komendy straży wchodzi w skład urzędów i wydziałów spraw wewnętrznych – **uzasadnienie, że wszystkie organy pionu spraw wewnętrznych powinny być zespolone w jednej komórce organizacyjnej w prezydiach rad narodowych.** Był to regres w samodzielności komend i powrót do lat 1950 – 1954 kiedy komendy były podporządkowane kierownikom gospodarki komunalnej. **Spory kompetencyjne i utrudnienia – z tego powodu dwóch komendantów wojewódzkich (w Krakowie i Szczecinie) złożyło rezygnację ze stanowiska. Taki stan trwał do 1970 r.**
18. 24 grudnia 1970 r Rozporządzeniem Rady Ministrów komendy wojewódzkie i powiatowe zostały wyłączone z urzędów i wydziałów spraw wewnętrznych i **ustanowione jako samodzielne organy podporządkowane bezpośrednio prezydiom rad narodowych.**
19. **Dekret o służbie funkcjonariuszy pożarnictwa z 27. grudnia 1974 r –** kompleksowa prawna regulująca: mianowania (w miejsce umowy o pracę),

ślubowanie, stopnie służbowe, obowiązki i prawa funkcjonariuszy, odpowiedzialność dyscyplinarną i szereg innych spraw dot. służby np. art.14 stanowi „Funkcjonariusz obowiązany jest do noszenia w czasie służby umundurowania” – **nową szczególną regulacją jest:** wprowadzenie zmian w ustawie o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym **po przez USTANOWIENIE 15% dodatku dla funkcjonariuszy za pełnienie służby operacyjno technicznej** a także honorowanie posiadanego stopnia służbowego przy przejściu do służby do innej formacji mundurowej.

20. 28 maja 1974 r Ustawa o dwustopniowym podziale administracyjnym Państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych - obowiązywała **od 1.06 1974 do 31.12.1999 r** - z woj. białostockiego tworzy się dwa dodatkowe - Łomżyńskie i Suwalskie a liczebność gmin wynosiła: w białostockim 49, w łomżyńskim 39 i suwalskim 42. Komendantami Wojewódzkimi zostali w Łomży płk. Jerzy Gadomski w Suwałkach płk. Stefan Łoboda a w białostockim na dotychczasowym stanowisku pozostał płk. Marian Ciesielski.
21. 12 czerwca 1975 r (w wyniku uchwalenia ustawy o nowym podziale administracyjnym) Sejm uchwalił nową ustawę o ochronie przeciwpożarowej. Wprowadziła ona jednak szereg nowych uregulowań, między innymi:
- Ochrona ppoż jest obowiązkiem wszystkich organów władzy i administracji państwowej, instytucji państwowych, jednostek gospodarki społecznej, organizacji społecznych i obywateli.
 - Szersze uprawnienia Ministra SW w zakresie ochrony przeciwpożarowej
 - Do terenowych organów a.p. w dziedzinie zapobiegania i zwalczania pożarów należy: sprawowanie kontroli przestrzegania przepisów, nadzór nad działalnością straży poż., zapewnienie strażom warunków i sprzętu.
 - Odpowiedzialność kierowników zakładów za stan ppoż. zabezpieczenia
 - T.o.a.p. stopnia wojewódzkiego tworzą **Komendy Rejonowe Straży Poz. wg sieci ustalonej przez Ministra SW – przy istnieniu w rejonie terenowej ZSP lub jej oddziału Komendant lub dowódca oddziału wykonuje funkcję Komendanta Rejonowego. W woj. białostockim **ustanowiono 8 rejonów****
1.KZSP Białystok, 2. KZSP Bielsk Podlaski, 3. KRSP Dąbrowa Białostocka, 4. KZSP Hajnówka, 5. KZSP Łapy. 6. KRSP Mońki, 7. KZSP Siemiatycze, 8. KZSP Sokółka.
 - W zakresie działalności operacyjno technicznej komendy i straże działają w pionowym podporządkowaniu.

- Straże pożarne współdziałają w zwalczaniu klęsk żywiołowych oraz uczestniczą w innych akcjach ratowniczych.
 - T.o.a.p. stopnia podstawowego mogą, do wykonywania czynności operacyjno – technicznych, powołać Komendanta Gminnego. Zasady powoływania określi Rada Ministrów.
22. 30 listopada 1989 r Minister SW określił „zasady kategoryzacji” Komend Wojewódzkich i Rejonowych. **Kryteria** - w zależności od charakterystyki gospodarczej między innymi : liczby mieszkańców, od wartości środków trwałych (liczonych w miliardach zł) KWSP zaliczono do I, II lub III kategorii. Do I kat - 7 KW., kat. II 20 KW **w tym KW Białystok**, do kat. III pozostałe 22 KW. Komendy Rejonowe i Komendy Zawodowych Straży Pożarnych podzielono na 3 kategorie A, B i C. Do A komendy w miastach podzielonych na dzielnice bądź po wyżej 250 tys. mieszkańców, do B komendy w miastach nie podzielonych na dzielnice o liczbie mieszkańców od 150 do 250 tys. **do której zakwalifikowano KMZSP w Białymstoku**. Do C pozostałe Komendy.
23. Ustawy z 24 sierpnia 1991 r o Ochronie przeciwpożarowej i o Państwowej Straży Pożarnej. Wprowadzono współczesny system ochrony ppoż i służby.
24. Ustawa z 24 lipca 1998 r o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorium państwa – **co następuje, zgodnie z jej postanowieniem z dniem 1.01.1999**. Ustanowiono 16 województw dla wielu zmieniono nazwy. Białostockie przemianowano na podlaskie. Miejsce naszego woj. w statystyce krajowej: pod względem obszarowym 6 miejsce = 20187 km², ilości powiatów 13 miejsce =14, ilości t.j.a.p. III stopnia 10 miejsce = ogółem 118 gmin w tym 13 miejskich, 78 wiejskich i 27 miejsko wiejskich, zaludnienia 10 miejsce = 1185174 mieszkańców.
25. Kształcenie – **szkoły pożarnicze i CNB ochrony przeciwpożarowej w Józefowie**
- Rok.1952 utworzono dwie szkoły - Oficerskie Technikum Pożarnicze – Wrocław- Wieliczka Poznań. Na wzór szkoły Kadetów od 14 roku życia. Promowano z nadaniem stopni oficerskich tylko pierwszy rocznik. Pozostałym trzem rocznikom przedłużona naukę o dwa lata w SOP – Szkole Oficerów Pożarnictwa. Wszyscy absolwenci z pierwszego, promowanego w 1956 r, rocznika musieli zaocznie – przemienne ukończyć dwuletnią szkołę – SOP.
 - W 1955 r. utworzono Szkołę Oficerów Pożarnictwa w Warszawie. W 1971 podniesiono rangę uczelni nadając jej status uczelni wyższej o nazwie „Wyższa Oficerska Szkoła Pożarnicza” przemianowana na „Szkołę Główną służby Pożarniczej”

- W 1971 r Szkoła Chorążych Pożarnictwa a obecnie Aspirantów w Poznaniu.
- W 1973 r druga, jak wyżej, Szkoła w Krakowie
- W 1972 r Zarządzeniem Ministra SW utworzono „Ośrodek Badawczo Rozwojowy Ochrony Przeciwpożarowej” w Józefowie k/Warszawy. W 1984 r zmieniono nazwę na „Centrum Naukowo Badawcze Ochrony Przeciwpożarowej” nadając jemu w 1997 r uzupełniającą nazwę im. Józefa Tuliszkowskiego. U zarania powstania Ośrodka Centrum . . . jego obiekty i urządzenie terenu realizowano **w ramach „pospolitego ruszenia”** t.j w czynie społecznym w którym wydatny swój udział mają pożarnicy (w tym głównie 30 junaków – wojskowych) z naszego białostockiego województwa za co zostaliśmy wyróżnieni.
- Centralna Szkoła PSP w Częstochowie – Powołana Zarządzeniem MSW 21.10.1994 r.
- Szkoły podoficerskie w różnych latach: w Poznaniu, Bydgoszczy, Gdańsku, Olsztynie, Supraślu i w innych województwach.
- Wojewódzkie Ośrodki Szkolenia Pożarniczego we wszystkich województwach. Ważnym wydarzeniem w woj. białostockim **było wybudowanie w latach 80 tych XXw w czynie społecznym, z ograniczonym wsparciem finansowym, Szkoły WOSzP** która została przejęta przez KGPSP w 1992 r na uruchomienie szkoły podoficerskiej. Po jej likwidacji ten wspaniały obiekt **stanowiący swoistą „krwawicę” włożonego trudu wszystkich Komend i funkcjonariuszy z województwa, wbrew sprzeciwu weteranów (Zarząd Wojewódzki ZEiR wystosował APEL w tej sprawie – teczka nr.5) służby a byłych budowniczych, został nieodpłatnie przekazany dla Karitasu – instytucji kościelnej. Drugi tzw. Letni Ośrodek Szkoleniowy, mający być także wypoczynkowym (z przydziałem pokoi poszczególnym komendom), wzniesiony w czynie społecznym, przy nie dużym dofinansowaniu, w wczasowej miejscowości Mielniku nad Bugiem, został w 1990 r skomunalizowany na rzecz Gminy za zgodą ówczesnego Komendanta Wojewódzkiego str. bryg. Krzysztofa Wojteckiego.**

Niniejszy skrótowy Historyczny opis opracowałem w oparciu o dostępne źródła jak: przepisy prawne, roczniki statystyczne (niektóre z nich udało się pozyskać), opracowania płk. Władysława Pilawskiego (NESTORA POŻARNICTWA - byłego długoletniego Zastępcy Komendanta Głównego SP), danych z KGPSP a także w oparciu o swoją pamięć jako długoletniego funkcjonariusza pełniącego

szługę na róznych stanowiskach w województwie oraz funkcjach ogólnokrajowych powierzonych przez Komendanta Głównego.

(-) Klemens Dziermański